

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ І КУРСОВИХ РОБІТ
З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
(ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)**

Харків
2011

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО”**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ І КУРСОВИХ РОБІТ
З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
(ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)**

**для студентів II курсу
заочних факультетів № 1 та № 2**

**Харків
2011**

Методичні рекомендації та завдання до практичних занять і курсових робіт з кримінального права України (Загальна частина) для студентів II курсу заочних факультетів № 1 та № 2 / уклад.: М.І. Панов, В.І. Тютюгін, Г.М. Анісімов та ін. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”, 2011. – 50 с.

У к л а д а ч і: М.І. Панов,
В.І. Тютюгін,
Г.М. Анісімов,
А.О. Байда,
О.О. Володіна,
Ю.В. Гродецький,
О.В. Євдокімова,
І.О. Зінченко,
О.В. Ус

*Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою
університету (протокол № 3 від 06.06.2011 р.)*

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курс “Кримінальне право України” (Загальна частина) вивчається студентами заочних факультетів протягом одного навчального року і виноситься на екзаменаційну сесію у двох семестрах: у 3-му студенти готують письмові рішення до практичних занять і складають залік, а у 4-му виконують письмові завдання до практичних занять, захищають курсову роботу і складають іспит.

Для закріплення знань, набутих під час самостійної роботи в міжсесійний період, допомоги у підготовці до складання заліку чи іспиту, а також надання консультацій з питань, що цікавлять студентів, у період сесії проводяться практичні заняття.

Самостійним вивченням курсу “Кримінальне право України” (Загальна частина) належить займатися систематично протягом навчального року.

Під час опрацювання тієї чи іншої теми, виконання завдань до практичних занять, написання курсової роботи насамперед треба звернутися до програми курсу, нормативного матеріалу (тексту Кримінального кодексу України), конспектів установчих лекцій і тільки після цього ретельно вивчити відповідний розділ підручника. Далі слід ознайомитися із спеціальною літературою з кримінального права й матеріалами судової практики. Джерела доречно конспектувати, оскільки це допоможе краще засвоїти курс.

Кожен студент у міжсесійний період повинен письмово виконати відповідно до свого варіанта завдання: групи 1-10 факультету № 1 та групи 1-5 факультету № 2 готують перші п'ять завдань (1-5), решта студентів – завдання 6-10.

Передусім варто уважно ознайомитися з умовами завдання, визначити, до якої теми курсу належить, опрацювати необхідний нормативний матеріал і літературу. Рішення кожного завдання повинно бути розгорнутим і мотивованим, має містити в собі не тільки посилання, а й аналіз відповідних норм закону про кримінальну відповідальність. На практичних заняттях рішення кожного завдання докладно аналізується.

Наявність письмово вирішених завдань та відвідування практичних занять є обов'язковими. Якщо студент не з'явився на практичне заняття чи письмово не виконав домашнього завдання, або ж одержав за результатами занять незадовільну оцінку, він допускається до складання заліку чи іспиту тільки після відпрацювання практичних занять, яке з дозволу декана здійснюється індивідуально або у складі іншої академічної групи.

І. ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

3-й семестр

1. Купуючи на ринку овочі, Цуканов довго торгувався з продавцем, оскільки грошей у нього було мало, а він хотів ще придбати пакет цукру. Це бачив Сердінов, який ніде не працював і не мав постійного місця проживання. Він вирішив скористатися залишками грошей Цуканова, що й зробив, витягнувши у нього гаманець. Сердінова було засуджено за крадіжку, що завдала значної шкоди потерпілому (ч. 3 ст. 185 КК України), оскільки у викраденому гаманці був ще й золотий ланцюжок.

Адвокат Сердінова оскаржив вирок, наполягаючи на виправданні свого підзахисного за відсутністю в його діях складу злочину, оскільки Сердінов мав намір заволодіти лише незначним залишком грошей Цуканова, тобто сумою, яка свідчить про малозначність діяння. Про наявність у гаманці ювелірної прикраси він довідався лише після крадіжки, коли розкрив його у магазині. Цей ланцюжок через три години Сердінов продав невстановленій особі.

Варіант 1. Після крадіжки Сердінов витяг із гаманця гроші, не помітивши при цьому ланцюжка, і викинув гаманець з ланцюжком в ящик для сміття.

Варіант 2. Виявивши в гаманці золотий ланцюжок, Сердінов відшукав Цуканова і непомітно поклав прикрасу до його кишені.

Яке рішення має бути прийнято у цій справі? Які умови застосування ч. 2 ст. 11 КК України?

2. Умніков у стані сильного сп'яніння чіплявся в ресторані до незнайомих людей, нецензурно лявся та погрожував їм. Коли до ресторану зайшов Дворніков і зробив йому зауваження, Умніков вдарив Дворнікова кулаком по голові, при цьому підставив йому ногу. Дворніков втратив рівновагу і впав. Падаючи, потерпілий вдарився головою об сходи, дістав тяжку травму голови і невдовзі помер.

Умнікова засуджено за хуліганство, що супроводжувалося особливою зухвалістю, та умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого. Адвокат подав апеляцію, вважаючи кваліфікацію другого злочину помилковою й наполягаючи на тому, що з боку Умнікова мало місце вбивство через необережність.

Ознайомтеся зі статтями 119, 121 та 296 КК України.

Чи підлягає скарга задоволенню? Проаналізуйте суб'єктивну сторону вчиненого.

3. Платонов посварився зі своєю тещею і умисно вдарив її рукою в обличчя. Теща впала і вдарилася головою об газову плиту. Це спричинило тяжке тілесне ушкодження, від якого вона того ж дня померла. Платонова засуджено за умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого.

Адвокат Платонова подав апеляцію, стверджуючи, що його підзахисний не мав умислу ні на вбивство тещі, ні на нанесення їй тяжкого тілесного ушкодження, про що, на його думку, свідчить висновок судово-медичної експертизи, в якому зазначено, що сам удар безпосередньо заподіяв ушкодження, які (якщо теща залишилася б жива) належали б до легких тілесних ушкоджень без розладу здоров'я.

Ознайомившись зі статтями 119, 121 та 125 КК України, з'ясуйте, як має бути вирішена справа апеляційною інстанцією?

4. Туренко, який ніде не працював і зловживав алкогольними напоями, погрожував сусідці Хотіній за те, що вона регулярно скаржиться на нього дільничному. Після чергової скарги Туренко підмовив олігофрена Олексійчука побити Хотіну, пообіцявши йому подарувати за це іграшку та цукерки. Пізно ввечері, коли Хотіна поверталася з роботи, Олексійчук напав на неї і побив, унаслідок чого Хотіна отримала тяжке тілесне ушкодження. Туренка і Олексійчука було засуджено за ч. 2 ст. 121 КК України (умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене групою осіб).

У своїй апеляційній скарзі адвокат Олексійчука наполягав, що його підзахисний не може нести кримінальну відповідальність.

Вирішіть питання про кримінальну відповідальність Туренка та Олексійчука. Чи підлягає скарга адвоката задоволенню? Які ознаки суб'єкта злочину? Які критерії неосудності?

5. Коваленко посварився з Жиліним і наніс йому ножом удар у стегно. Згодом, злякавшись сильної кровотечі, Коваленко допоміг Жиліну зробити перев'язку і доставив додому, дав гроші на медикаменти. Наступного дня чоловіки помирилися, при цьому Коваленко попросив Жиліна нікому не розповідати про те, що трапилося. Незабаром від зараження крові Жилін помер. Коваленка було засуджено за ч. 1 ст. 115 КК України.

В апеляційній скарзі підсудний просив перекваліфікувати його дії, вважаючи, що в його діях немає ознак злочину, передбаченого ст. 115 КК України.

Проаналізуйте об'єктивну та суб'єктивну сторони діяння, яке вчинив Коваленко. Чи підлягає скарга адвоката задоволенню?

6. Сиволапов та Агеєв засуджені за ст. 15, ч. 3 ст. 185 КК України за те, що вони з метою крадіжки грошей з каси підприємства проникли на охоронювану територію і, зламавши замок, зайшли в бухгалтерію. Побачивши масивний сучасний сейф, вони зрозуміли, що заволодіти грошима їм не вдасться, та покинули приміщення, але біля будинку були затримані міліцією.

Адвокат засуджених в апеляційній скарзі вказав, що вони не підлягають кримінальній відповідальності, оскільки в їх діях має місце добровільна відмова від доведення злочину до кінця.

Чи підлягають Сиволапов та Агеєв кримінальній відповідальності? Які ознаки добровільної відмови?

7. Швень, Колюк та Дудка пізнім зимовим вечором напали на Кривцову і, погрожуючи ножем, відібрали у неї мобільний телефон, гроші та ювелірні прикраси, зняли норкову шубу і шапку. Кривцова застудилася і незабаром померла від запалення легенів.

Швеня, Колюку та Дудку засуджено за ч. 4 ст. 187 КК України. Прокурор подав апеляцію на вирок суду, в якій указав, що дії винних необхідно кваліфікувати за сукупністю на підставі п. 6, 12 ч. 2 ст. 115 КК України.

Проаналізуйте об'єктивну та суб'єктивну сторони злочину. Чи повинні Швень, Колюк та Дудка нести відповідальність за смерть потерпілої?

8. Аракелов уперше вчинив злочин – самоправство, відповідальність за яке передбачена ст. 356 КК України, щиро покаювся, повністю усунув заподіяну шкоду та активно сприяв розкриттю злочину. Адвокат Аракелова вважав, що його потрібно звільнити від кримінальної відповідальності на підставі ст. 45 КК України. Суд не погодився з адвокатом, аргументуючи це тим, що самоправство має значну суспільну небезпечність і є злочином середньої тяжкості.

Яким чином слід вирішити цю справу? Як у КК України вирішується питання про віднесення злочину до певної категорії за ступенем тяжкості?

9. 17-річний Рибальченко пристрастився до вживання наркотиків, про що батьки не знали. Бажаючи позбутися згубної звички, він звернувся за допомогою до наркологічного диспансеру, де його взяли на облік. Медсестра диспансеру Коломієць зателефонувала матері Рибальченка і запитала, чи знає вона, що її син є наркоманом і його через це взято на облік. У матері Рибальченка стався серцевий напад, і вона одразу ж померла.

Ознайомтеся зі ст. 145 КК України. Чи повинна Коломієць відповідати за смерть матері Рибальченка?

10. Жилкін придбав у мисливському магазині рушницю й вирішив її випробувати. Пізньої ночі він вийшов на ганок свого будинку і двічі вистрелив з неї у бік городу, за яким починався заболочений ліс. Як з'ясувало слідство, одним із цих пострілів було вбито сусідку, яка тікала до лісу від свого зятя, що хотів її побити. Жилкіна засуджено за ст. 119 КК України.

Адвокат в апеляційній скарзі вказав, що в діях його підзахисного немає ознак складу злочину, передбаченого ст. 119 КК України.

Чи повинен Жилкін відповідати за смерть потерпілої? У чому полягає різниця між злочинною недбалістю, злочинною самовпевненістю та казусом?

4-й семестр

1. Максимова було засуджено за пунктами 2, 4, 6 ст. 115 КК України за вбивство вагітної дружини з корисливих мотивів та з особливою жорстокістю. При призначенні покарання суд узяв до уваги як обтяжуючі обставини те, що підсудний не визнав себе винним і не розкався у вчиненому, а також суд послався у вирок на пункти 7, 10 ст. 67 КК України. Адвокат подав скаргу, в якій вказав на недопустимість посилення у вирок на пункти 7, 10 ст. 67 КК України.

Дайте докладний висновок по справі. Визначте, чи правильно вирішив суд, коли послався при призначенні покарання на вказані обставини як на обтяжуючі. Чи підлягає скарга адвоката задоволенню?

2. Мілютіна засуджено за ст. 257 КК України за участь у банді, яка вчиняла згвалтування. Суд призначив йому, крім основного покарання у виді позбавлення волі, ще й додаткове –

конфіскацію майна, оскільки це додаткове покарання вказано у санкції як обов'язкове. В апеляційній скарзі адвокат Мілютіна наголосив на необхідності виключення з вироку конфіскації майна, мотивуючи цю вимогу тим, що згідно з ч. 2 ст. 59 КК України конфіскація може бути призначена лише за корисливі злочини, до яких згвалтування не належить.

Дайте докладний висновок по справі, використовуючи для цього положення статей 59, 65 і санкцію ст. 257 КК України.

3. Майстер цеху велозаводу Холодов протягом шести місяців викрадав по деталях велосипед, зібрав його вдома та продав.

Холодова засуджено за ч. 1 ст. 185 КК України. Прокурор подав апеляцію на вирок суду, в якій вказав, що дії Холодова слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 185 КК України, тобто як крадіжку, вчинену повторно.

Встановіть, чи є в діях Холодова множинність злочинів? Якщо ні, то який за своїм характером злочин вчинено Холодовим? Охарактеризуйте ознаки цього злочину.

4. Петрова засуджено за ч. 2 ст. 296 КК України до 5 років позбавлення волі. Після відбуття одного року призначеного покарання він вчинив у колонії умисне вбивство з використанням виготовленого власноруч фінського ножа. У процесі розслідування встановлено, що ще до засудження за хуліганство Петров вчинив крадіжку. Суд засудив Петрова за крадіжку відповідно до ч. 1 ст. 185 КК України до 2 років виправних робіт; за виготовлення фінського ножа за ч. 2 ст. 263 КК до 3 років позбавлення волі, а за вбивство згідно із ч. 1 ст. 115 КК до 10 років позбавлення волі.

Визначте, яке остаточне покарання за сукупністю може бути призначене Петрову. Докладно проаналізуйте порядок (етапи) призначення у даному випадку остаточного покарання і вкажіть ті норми Загальної частини КК України (статті і частини, пункти статей), керуючись якими суд має призначити покарання за сукупністю.

5. Завідуючу крамницею Лученко було засуджено за привласнення матеріальних цінностей за ч. 5 ст. 191 КК України до 7 років позбавлення волі із застосуванням позбавлення права "працювати з матеріальними цінностями у системі торгівлі" як додаткового покарання. Конфіскацію майна суд не приз-

начив з огляду на те, що на момент постановлення вироку у підсудної не було виявлено майна, яке належить конфіскувати.

Прокурор подав апеляцію на вирок суду, в якій вказав, що конфіскація в цьому випадку має бути обов'язково призначена.

Поясніть, чи правильно вирішене питання про додаткові покарання у вирокі суду. Докладно мотивуйте своє рішення, спираючись на тлумачення статей 55, 59, 65 КК України.

6. Гнатюк запросив до себе у гуртожиток друзів на святкування дня народження. Увечері, коли гості танцювали, до Гнатюка зайшов його сусід Збруєв, який брутально лаявся і вимагав вимкнути магнітофон. Обурившись поведінкою Збруєва, Гнатюк з друзями вивів його з кімнати. Після цього Збруєв узяв металевий совок, увірвався до кімнати Гнатюка і наніс останньому кілька ударів по голові, спричинивши тяжкі тілесні ушкодження.

Вироком суду Збруєва засуджено за ч. 4 ст. 296 і ч. 2 ст. 121 КК України за сукупністю злочинів до 8 років позбавлення волі, а згідно зі ст. 75 КК України його звільнено від відбування покарання з випробуванням. Суд також встановив тривалість іспитового строку – 4 роки.

Застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням суд мотивував тим, що Збруєв раніше не був судимий і позитивно характеризується за місцем роботи.

Визначте, чи є обґрунтованим застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням. Розкрийте юридичну природу звільнення від відбування покарання з випробуванням та вкажіть, які наслідки таке звільнення тягне за собою.

7. Хлиповка знайшов фінський ніж та носив цю зброю завжди при собі. Якимось його затримав міліцейський патруль, і при обшуку ніж було вилучено. Хлиповку засуджено за ч. 2 ст. 263 КК України.

Встановіть, який злочин вчинив Хлиповка – триваючий чи продовжуваний? Дайте докладну характеристику цих злочинів і вкажіть різницю між ними.

8. Панфілов, якого засуджено за ч. 1 ст. 152 КК України до 4 років позбавлення волі, після відбуття 2 років вчинив у колонії умисне вбивство, за яке суд призначив йому за п. 6 ч. 2

ст. 115 КК України 15 років позбавлення волі. Застосовуючи ст. 71 КК України, суд до 15 років позбавлення волі за вбивство приєднав 2 роки за зґвалтування й остаточно визначив за сукупністю вироків 17 років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Адвокат в апеляційній скарзі вказав, що суд не мав права приєднувати невідбуте за попереднім вирокком покарання, його могло поглинути більш суворе, оскільки максимальний строк позбавлення волі, як зафіксовано в ч. 2 ст. 63 КК України, становить 15 років. Крім того, в апеляційній скарзі було зазначено, що суд порушив вимоги ч. 3 ст. 71 КК України, коли включив в остаточно міру покарання конфіскацію майна.

Однак апеляційна інстанція залишила вирок без змін, мотивуючи своє рішення тим, що ст. 71 КК України не передбачає поглинання покарання, а вказує лише на необхідність їх складання. Щодо конфіскації майна в апеляційній ухвалі наголошено, що можливість призначення цього прямо передбачена санкцією ч. 2 ст. 115 КК України, тому суд мав право її застосувати.

Дайте розгорнутий, аргументований висновок по справі. Докладно проаналізуйте доводи адвоката та апеляційної інстанції.

9. Адвокатом винного у вчиненні зґвалтування Луханіна (ч. 1 ст. 152 КК України) була подана скарга на дії слідчого, який відмовив у звільненні його підзахисного від кримінальної відповідальності. У скарзі на ім'я прокурора зазначено, що Луханін вчинив злочин уперше, щиро покався, вагітна потерпіла ніяких претензій не має.

Чи є підстави для звільнення Луханіна від кримінальної відповідальності?

10. Суд засудив Чубенка за ст. 232 КК України за розголошення комерційної таємниці до основного покарання у виді штрафу в розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Адвокат в апеляційній скарзі вказав, що максимальний розмір штрафу в цьому випадку є дуже суворим покаранням для підсудного, оскільки він вчинив злочин уперше, щиро покався, позитивно характеризується, отримує невелику зарплату (1900 грн), має на утриманні вагітну дружину, матір-інваліда і неповнолітню дитину.

Проаналізуйте доводи адвоката. Чи правильне рішення прийняв суд?

II. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ

Курсова робота з дисципліни “Кримінальне право України” (Загальна частина) виконується в 4-му семестрі в міжсесійний період і подається в деканат не пізніше ніж за 20 днів до початку весняно-літньої сесії. Робота повинна бути написана відповідно до плану і методичних рекомендацій, що надаються до кожної теми. План наведено приблизний, тому студент може його доповнити чи конкретизувати, але не має права скорочувати.

Роботу слід починати з аналізу норм закону про кримінальну відповідальність (КК України) і вивчення відповідного розділу (теми) підручника. Потім необхідно ознайомитися зі змістом тієї літератури, яка рекомендується до кожної теми як обов’язкова. Бажано використати також й іншу літературу, посилення на яку наведені в підручниках, навчальних посібниках, статтях та монографіях. Додатковий матеріал для курсової роботи можна віднайти також у спеціальних журналах і збірках наукових праць (наприклад, “Право України”, “Проблеми законності”). Для більш глибокого засвоєння змісту чинного кримінального законодавства доцільно звернутися до науково-практичного коментаря Кримінального кодексу України, а також до розробленого кафедрою кримінального права і розміщеного на сайті Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого” Навчального електронно-інформаційного комплексу (НЕІК) з кримінального права. Якщо з питань теми курсової роботи існують постанови Пленуму Верховного Суду України чи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, слід не тільки ознайомитися з їх змістом, а й обов’язково використати відповідні їх положення в тексті курсової роботи.

За наявності в юридичній літературі різних точок зору щодо проблем, які досліджуються в роботі, необхідно їх проаналізувати, висловити своє ставлення і аргументувати позиції, що відстоюються.

У теоретичній частині при викладенні матеріалу обов’язково треба робити посилання на використану навчальну

та іншу спеціальну літературу, нормативні джерела, постанови, матеріали судової практики, які слід брати у дужки чи оформляти як виноски внизу сторінки відповідно до вимог бібліографічного опису. Основні теоретичні положення і висновки з питань, що розглядаються в курсовій роботі, необхідно ілюструвати прикладами із судової практики (3-5 прикладів) з посиланням на їх джерело, для цього можна залучати матеріали судової практики, опубліковані в журналі “Вісник Верховного Суду України” чи у збірках “Практика судів України з кримінальних справ (2001-2005)”, “Практика судів України з кримінальних справ (2006-2007)”, “Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008-2009 роки”, а також матеріали практики місцевих судів. Проте не варто застосовувати приклади з підручників, навчальних посібників, статей і монографій.

Курсова робота, виконана лише на основі підручника або яка не містить матеріалів судової практики, внаслідок чого позбавлена елементів самостійності, оцінюється незадовільно і захисту не підлягає. Завершується робота письмовим виконанням завдань, які пропонуються окремо до кожної теми. Умови завдання (які не слід переписувати) мають розглядатися як встановлені й доведені обставини конкретної справи, їх зміст не може бути розширено чи звужено.

Умови завдань, як правило, виключають альтернативні рішення. Однак у випадках, коли у студента з’являються обґрунтовані сумніви щодо наявності єдиного рішення завдання, варто викласти декілька можливих варіантів і докладно аргументувати кожен із них. Виконане завдання повинно підтвердити наявність належних теоретичних знань і вміння застосовувати їх на практиці. Спочатку слід дати чіткі відповіді на всі запитання завдань, потім обґрунтувати рішення, спираючись на норми закону про кримінальну відповідальність, постанови Пленуму Верховного Суду чи Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також на теоретичні положення, засвоєні в результаті вивчення закону і необхідної літератури. Відповіді повинні бути достатньо розгорнутими та аргументованими.

Оскільки в кожному завданні питання поставлені лише з проблем Загальної частини кримінального права, не слід при їх вирішенні кваліфікувати вчинене за статтями Особливої частини КК України. Необхідно вказати номер варіанта, назву теми і план її викладення. Кожне питання плану має бути чітко виділене в тексті роботи. Якщо у наявності виконана лише теоретична чи, навпаки, лише практична частина (вирішення завдань), робота вважається невиконаною, не оцінюється і повертається студентові для доопрацювання.

Курсова робота виконується виключно за відповідним варіантом. Вона має бути написана у зошиті власноруч, чітким, розбірливим почерком й акуратно оформлена, сторінки повинні мати поля і нумерацію. Обсяг становить 45-50 сторінок учнівського зошита. Робота, зроблена на комп'ютері, до захисту не допускається. Безпосередньо перед складанням іспиту із Загальної частини кримінального права на спеціальних заняттях студенти захищають курсові роботи, попередньо прорецензовані та оцінені позитивно. Для успішного захисту студент повинен уважно ознайомитися з рецензією, в якій викладач вказує позитивні моменти і недоліки, з примітками і зауваженнями до тексту. У рецензії виставляється попередня оцінка, з якою робота допускається до захисту. Позитивна оцінка за результатами захисту є підставою для допуску студента до складання іспиту. Якщо в процесі захисту виставляється незадовільна оцінка, студент допускається до складання іспиту лише після повторного успішного захисту курсової роботи.

СПИСОК НОРМАТИВНИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСІХ ТЕМ

Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131 (з подальшими змінами та допов.).

Кримінальне право України: Загальна частина: підруч. / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [4-е вид. переробл. і допов.] – Х.: Право, 2010. – 456 с.

Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.В. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [вид. 4-е, допов.] – Х.: Одиссей, 2008. – 1208 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2001-2005) / уклад.: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін; за заг. ред. В.Т. Мальяренка, В.В. Сташиса. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 464 с.

Практика судів України з кримінальних справ (2006-2007) / уклад.: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін; за заг. ред. В.В. Сташиса. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 880 с.

Кримінальний кодекс України. Практика судів України з кримінальних справ (2007-2008) / уклад.: В.В. Сташис, В.І. Тютюгін; за заг. ред. В.В. Сташиса. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 384 с.

Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008-2009 роки / за ред. П.П. Пилипчука. – К.: Істина, 2011. – 736 с.

СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНІ НАСЛІДКИ ЯК ОЗНАКА ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ

1. Поняття суспільно небезпечних наслідків.
2. Види суспільно небезпечних наслідків.
3. Злочини з матеріальними та формальними складами.
4. Кримінально-правове значення суспільно небезпечних наслідків.

При висвітленні першого питання теми необхідно встановити та проаналізувати зміст суспільно небезпечних наслідків як ознаки об'єктивної сторони складу злочину. Розглядаючи питання про поняття суспільно небезпечних наслідків, слід виходити з їх визначення як шкоди (збитків), передбаченої кримінальним законом, що заподіюється суспільним відносинам, охоронюваним названим законом, злочинними діяннями, або як реальної небезпеки (загрози) заподіяння такої шкоди. Усі ці ознаки треба розкрити.

Важливо показати, що наслідки злочину можуть мати місце в різних сферах (економіці, виробництві, щодо прав людини, екології тощо). З огляду на це існує можливість поділити їх на дві групи: наслідки матеріального характеру і наслідки нематеріального характеру. Студент повинен визначити види наслідків матеріального характеру, зокрема, шкоду, що має особистий (фізичний) характер, а також майнову шкоду. Показати, що злочинні наслідки майнового характеру можуть виражатися у так званій позитивній шкоді чи в упущеній вигоді (неотриманих прибутках). Доречно також розглянути наслідки нематеріального характеру, що полягають у заподіянні шкоди політичним, організаційним, соціальним інтересам. Залежно від виду безпосереднього об'єкта, якому суспільно небезпечне діяння заподіює шкоди, слід класифікувати наслідки на основні й додаткові, які, у свою чергу, можуть бути поділені на обов'язкові, тобто такі, що мають місце в усіх випадках вчинення даного злочину, й факультативні, що можуть бути відсутніми при вчиненні конк-

ретного злочину.

Розкриваючи зміст другого питання плану, треба наголосити, що законодавець користується різними прийомами опису злочинних наслідків. Так, при крадіжці чужого майна (ст. 185 КК України) шкода заподіюється відносинам власності, і законодавцем вказується один наслідок, що має кримінально-правове значення. В інших випадках у законі називаються два і більше можливих (альтернативних) наслідків, що виступають обов'язковою ознакою складу злочину. У деяких складах злочинів містяться вказівки на конкретні наслідки, наприклад, смерть потерпілого при вбивстві (ст. 115-119 КК України). В окремих статтях КК України не дається чіткого опису наслідків і застосовуються оціночні терміни і поняття, з'ясування обсягу і змісту яких вимагає уточнення і конкретизації по кожній справі ("тяжкі наслідки", "особливо тяжкі наслідки", "великий збиток", "істотна шкода" тощо). Настання названих у законі наслідків в одних випадках є необхідною ознакою основного (простого) складу закінченого злочину, у других суспільно небезпечні наслідки відіграють роль кваліфікуючої обставини, що обтяжує відповідальність.

Зміст третього питання передбачає з'ясування значення суспільно небезпечних наслідків для конструювання об'єктивної сторони складу злочину. У певних випадках наслідки названі в диспозиції статті Особливої частини КК України як обов'язкова ознака складу злочину, а в деяких – ні. Залежно від цього всі злочини поділяються на дві групи: злочини з матеріальним складом (матеріальні злочини) і злочини з формальним складом (формальні злочини). Студенту на конкретних прикладах треба показати, що в одних статтях Особливої частини КК України суспільно небезпечні наслідки вказуються як обов'язкова ознака об'єктивної сторони, а в інших – ні. Грунтуючись на своєрідності конструкції складів злочину, треба пояснити їх поділ на "матеріальні" та "формальні" і показати практичне значення такого поділу.

Четверте питання вимагає від студента встановлення кримінально-правового значення злочинних наслідків щодо поділу та індивідуалізації кримінальної відповідальності, зокрема,

вирішення питань про криміналізацію (декриміналізацію) діяння, кваліфікацію злочину, відмежування злочинів один від одного та призначення покарання. Слід показати, що як обов'язкова ознака складу злочину суспільно небезпечні наслідки відіграють важливу роль при диференціації кримінальної відповідальності, що проявляється, зокрема, у конструюванні в КК України кваліфікуючих чи особливо кваліфікуючих складів або виокремлення спеціальних норм.

Список літератури

Бажанов, М.И. О различных трактовках некоторых признаков объективной стороны преступления в науке уголовного права / М.И. Бажанов // Пробл. законности. – Вып. 40. – Х.: Нац. юрид. акад. Украины, 1999. – С. 144-145.

Кудрявцев, В.Н. Объективная сторона преступления / В.Н. Кудрявцев. – М.: Госюриздат, 1960. – 243 с.

Кузнецова, Н.Ф. Значение преступных последствий / Н.Ф. Кузнецова. – М.: Госюриздат, 1958. – 217 с.

Мальцев, В.В. Проблема уголовно-правовой оценки общественно опасных последствий / В.В. Мальцев. – Саратов: Саратов. ун-т, 1989. – 192 с.

Михлин, А.С. Последствия преступления / А.С. Михлин. – М.: Юрид. лит., 1969. – 104 с.

Панов, Н.И. Оценочные понятия и их применение в уголовном праве / Н.И. Панов // Пробл. соц. законности. – Вып. 7. – Х.: Харьк. юрид. ин-т, 1981. – С. 99-106.

Миколенко, О.М. Співвідношення понять “суспільно небезпечні наслідки” та “шкода, яка заподіяна злочином” // Кримінальний кодекс України 2001 р. (проблеми, перспективи та шляхи вдосконалення). – Л.: ЛІВС при НАВСУ, 2003. – С. 108- 110.

Завдання

1. Вироком суду Ніколаєнко засуджений до трьох років позбавлення волі за свідоме поставлення Івакіної та Малихіної в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини (ч. 1 ст. 130 КК України). Зараження не сталося внаслідок випадкового щасливого збігу обставин.

Ознайомившись зі змістом ст. 130 КК України, визначте, який вид складу злочину містить діяння, вчинене Ніколаєнком? Чи мають суспільно небезпечні наслідки в даному випадку кримінально-правове значення?

2. Вироком суду директор публічного акціонерного товариства Погодін засуджений за службову недбалість (ч. 2 ст. 367 КК України), що спричинила тяжкі наслідки, які мали прояв у знищенні майна підприємства, неотриманні прибутку та порушенні провадження про банкрутство щодо товариства.

Суспільно небезпечні наслідки якого виду є ознакою об'єктивної сторони злочину, вчиненого Погодіним (ч. 2 ст. 367 КК України)? Ознайомившись зі змістом п.5 ч.1 ст.67 КК України, з'ясуйте, яке кримінально-правове значення мають тяжкі наслідки в даному випадку?

3. Вироком суду Мухаметдінов засуджений за ст. 112 і ч. 2 ст. 194 КК України за посягання на життя народних депутатів України Ілляшова, Чигрінова та Бартоша, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (шляхом підпалу житлового будинку, в якому перебували потерпілі). Унаслідок цього потерпілим заподіяні тяжкі тілесні ушкодження, проте смерть вдалося відвернути завдяки своєчасно і кваліфіковано наданій медичній допомозі. Довге лікування потерпілих привело до того, що на тривалий час була значно ускладнена діяльність тимчасової слідчої комісії Верховної Ради України.

Визначте суспільно небезпечні наслідки вчиненого діяння, їх вид та кримінально-правове значення.

ВАРІАНТ 2

УМИСЕЛ ЯК ФОРМА ВИНИ

1. Поняття вини за кримінальним правом та її форми.
2. Прямий умисел. Його інтелектуальний і вольовий моменти.
3. Особливості умислу у злочинах з формальним складом.
4. Непрямий умисел. Його інтелектуальний і вольовий моменти.
5. Відмінність непрямого умислу від прямого умислу та злочинної самовпевненості.
6. Інші види умислу у практиці та теорії кримінального права.

Відповідь на перше питання теми слід починати із визначення вини в КК України (ст. 23), після чого розглянути соціальну сутність, зміст, форми та ступінь вини як її найважливіші елементи. Бажано відмітити, що вина – це не тільки обов’язкова ознака суб’єктивної сторони злочину і важлива соціальна категорія, зміст якої визначають як характер і тяжкість злочинного діяння, а й сама наявність його як такого. Далі доцільно викласти сутність принципу суб’єктивного ставлення за вину, розкрити відмінність його від принципу об’єктивного ставлення, і на цій підставі показати роль вини у кримінальному праві, звернувши особливу увагу на те, що вина є передумовою кримінальної відповідальності й покарання. Висвітливши значення вини, потрібно назвати критерії поділу її на форми і види, показати важливість такого поділу, а потім, виходячи із тексту ст. 24 КК України, дати дефініцію умислу, вказати його види.

Відповідь на друге питання рекомендується почати з дефініції прямого умислу, після чого перейти до його докладної характеристики. При цьому необхідно розкрити інтелектуальний і вольовий моменти прямого умислу. Аналізуючи інтелектуальний момент, слід показати, що розуміється під поняттям усвідомлення особою суспільно небезпечного характеру свого діяння. Варто окремо зупинитися на питанні про особливості передбачення винним наслідків вчиненого суспільно небезпеч-

ного діяння. Характеризуючи вольовий момент прямого умислу, необхідно з'ясувати, що потрібно розуміти під “бажанням” настання суспільно небезпечних наслідків. Теоретичні положення доцільно проілюструвати прикладами судових справ, у яких йдеться про встановлення прямого умислу.

Далі треба вказати особливості змісту умислу в злочинах із формальним складом. При цьому слід мати на увазі, що оскільки об'єктивна сторона формальних складів злочинів не містить у собі суспільно небезпечних наслідків як обов'язкову ознаку, то, очевидно, і психічне ставлення до наслідків не може входити до змісту умислу. Отже, суб'єкт не може бажати чи свідомо припускати їх настання. У таких складах злочинів інтелектуальна ознака умислу містить лише усвідомлення суспільно небезпечного характеру свого діяння, а вольова обмежується бажанням вчинити конкретну дію чи бездіяльність. Таким чином, злочини з формальним складом можуть бути вчинені тільки з прямим умислом.

При відповіді на четверте питання слід розкрити інтелектуальний і вольовий моменти непрямого умислу. Тут важливо показати особливості передбачення винним суспільно небезпечних наслідків свого діяння, а при характеристиці вольового моменту пояснити, у чому проявляється свідоме припущення винним настання суспільно небезпечних наслідків своєї дії чи бездіяльності, а саме, що означає байдуже ставлення до наслідків або безпідставний розрахунок на їх відвернення тощо.

Особливу увагу варто приділити висвітленню відмінностей між непрямим і прямим умислом, а також між умислом і злочинною самовпевненістю, зважаючи на те, що в юридичній літературі немає єдності поглядів з цього питання. За інтелектуальним моментом розмежування між непрямим умислом і прямим проводять з урахуванням характеру передбачення винним суспільно небезпечних наслідків свого діяння, при цьому необхідно з'ясувати, якими рисами вони відрізняються. Друга розпізнавальна ознака міститься у вольовому моменті: при прямому умислі особа бажає настання суспільно небезпечних наслідків свого діяння, а при непрямому, навпаки, не бажає, хоча свідомо припускає їх настання. Вказані відмінності також необ-

хідно пояснити.

Щодо відмінностей між непрямим умислом і злочинною самовпевненістю, то їх необхідно проводити як за інтелектуальним, так і за вольовим моментами. По-перше, потрібно з'ясувати особливості передбачення суспільно небезпечних наслідків при самовпевненості і непрямому умислі, по-друге, показати специфіку розрахунку на відвернення наслідків у зазначених видах вини. Теоретичні положення бажано проілюструвати відповідними прикладами із судової практики.

Висвітлюючи шосте питання, слід зауважити, що у межах прямого і непрямого умислів у теорії та на практиці виділяють також їх окремі види, що мають значення для юридичної оцінки і кваліфікації деяких злочинів. Ці види умислу характеризуються додатковими розпізнавальними ознаками: часом виникнення, спрямованістю, конкретизацією бажаного наслідку тощо. Зокрема, мова йде про умисел заздалегідь обдуманий і такий, що виник раптово (цей, у свою чергу, може бути простим або афектованим); про визначений (конкретизований), невизначний (неконкретизований) чи альтернативний умисел. Варто розглянути вказані види умислу, показати їх значення для кваліфікації і навести приклади відповідних судових справ.

Список літератури

Вереша, Р.В. Поняття вини як елемент змісту кримінального права України / Р.В. Вереша. – К.: Атіка, 2005. – 224 с.

Дагель, П.С. Субъективная сторона преступления и ее установление / П.С. Дагель, Д.П. Котов. – Воронеж: Изд-во ВГУ, 1974. – 244 с.

Злобин, Г.А. Умысел и его формы / Г.А. Злобин, Г.С. Никифоров. – М.: Юрид. лит., 1972. – 264 с.

Картавцев, В. Кримінально-правове значення наміру як ознаки суб'єктивної сторони злочину / В. Картавцев // Рад. право. – 1988. – № 6. – С. 61-63.

Коржанський, М.Й. Презумпція невинуватості і презумпція вини / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, 2004. – 216 с.

Ломако, В.А. Зміст умислу і його види: Текст лекції /

В.А. Ломако. – Х.: УкрЮОА, 1991.

Рарог, А.И. Квалификация преступлений по субъективным признакам / А.И. Рарог. – СПб.: Юрид. центр Пресс. – 2002. – 304 с.

Селезнев, М. Умысел как форма вины / М. Селезнев // Росс. юстиция. – 1997. – № 3. – С. 11-12.

Завдання

1. Марченко разом із приятелями Косенком і Антипенком розпивав спиртні напої у своїй квартирі, що знаходилася на восьмому поверсі дев'ятиповерхового будинку. Через деякий час Марченко сп'янів і заснув, а його знайомі продовжували пиячити. Від їх галасу прокинувся і почав плакати десятимісячний син Марченка Андрій. Косенко декілька разів підходив до дитини і намагався її заспокоїти, однак це йому не вдалося. Тоді Антипенко зі словами, що він найкращий у світі “заспокоювач малят”, підійшов до колиски, витяг з неї Андрія і, наблизившись до розкритого вікна, викинув з нього дитину. Від тяжких травм, несумісних із життям, Андрій Марченко помер на місці.

Визначте вид умислу у даному злочині. Аргументуйте відповідь.

2. Соколов та Іщенко з метою пограбування проникли до будинку 75-річної Акулової. Вимагаючи гроші і цінні речі, вони жорстоко побили Акулову, спричинивши їй численні переломи кісток та основи черепу. Потім вони зв'язали стару жінку, встромили їй до рота кляп із ганчірки і почали шукати гроші. Забравши цінності і гроші, Соколов та Іщенко пішли, залишивши Акулову зв'язаною по руках і ногах, із кляпом у роті. Унаслідок механічної асфіксії Акулова задихнулася і померла.

Проаналізуйте суб'єктивну сторону злочинів, вчинених Соколовим та Іщенко, і визначте форми вини щодо кожного злочину. Аргументуйте відповідь.

3. На березі річки між Теймуровим і Шаповаловим виникла сварка, під час якої Шаповалов ударив сокирою по голові

Теймурова, після чого зтяг непритомного потерпілого у заповнений водою котлован і почав занурювати його голову у воду. Від холодної води Теймуров прийшов до тями, вирвався і відплив на середину котловану. Однак Шаповалов, погрожуючи йому сокирою, не давав впливати на берег, поки знесилений Теймуров не потонув у котловані.

Визначте форму вини у даному злочині. Аргументуйте відповідь.

ВАРІАНТ 3

СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ

1. Поняття спеціального суб'єкта злочину.
2. Види спеціальних суб'єктів злочину.
3. Кримінально-правове значення спеціального суб'єкта злочину.

Розкриваючи перше питання, слід виходити з того, що поняття спеціального суб'єкта злочину, яке існує у кримінальному праві, тісно пов'язане із поняттям загального суб'єкта злочину. З огляду на це курсову роботу доречно розпочати із визначення загального суб'єкта і аналізу його ознак. Для цього потрібно звернутися до статей 18, 19 та 22 КК України, що містять дефініцію поняття загального суб'єкта і таких його юридичних ознак, як осудність та вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність.

Продовжуючи відповідь на перше питання, необхідно зупинитися на співвідношенні понять загального і спеціального суб'єктів злочину, виходячи з того, що спеціальний суб'єкт – це особа, яка крім осудності та досягнення віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність, має додаткові спеціальні (особливі) ознаки, передбачені статтею Особливої частини КК України для суб'єкта конкретного злочину. Важливо наголосити, що саме існування поняття спеціального суб'єкта зумовлене специфікою окремих видів злочинів, вчинення яких можливе лише у зв'язку з певною діяльністю людей, котрі виконують обов'язки,

покладені на них законом. Тому ознаки, якими наділені спеціальні суб'єкти злочину, завжди передбачені в законі або прямо впливають з нього.

Далі варто назвати і охарактеризувати деякі ознаки спеціальних суб'єктів злочину. Для цього потрібно звернутися до Особливої частини КК України і проаналізувати диспозиції статей закону (наприклад, ст. 111, ст. 117, ч. 2 ст. 120, ч. 1 ст. 131, ч. 3 ст. 157, ч. 1 ст. 271, ч. 1 ст. 276, ч. 1 ст. 286, ст. 288, ч. 1 та примітка 1 до ст. 364, ч. 1 ст. 375, ч. 1 ст. 385, ст. 401 КК України); встановити ті ознаки, які вказує (застосовує) законодавець, описуючи суб'єктів цих злочинів. Доречно зупинитися на засобах законодавчої техніки, які використовує законодавець при формулюванні норм зі спеціальними суб'єктами. Так, в одних випадках ознаки спеціального суб'єкта прямо закріплені в окремій статті закону, наприклад, у примітці 1 до ст. 364, ч. 2 ст. 401 відповідно визначені поняття службової особи та військовослужбовця. В інших нормах закону ознаки спеціальних суб'єктів закріплені в основних складах злочинів (наприклад, ч. 1 ст. 111, ст. 117, ч. 1 ст. 286 КК України) або в кваліфікованих (ч. 2 ст. 120, ч. 3 ст. 157, ч. 2 ст. 191, ч. 2 ст. 312 КК України). Крім того, також необхідно дати коротку характеристику позитивної і негативної форм встановлення ознак спеціального суб'єкта злочину. Проте варто пам'ятати, що перша (позитивна) форма має місце там, де ознаки спеціального суб'єкта прямо вказані у законі (зокрема, ст. 207, ст. 210, ст. 275 КК України). При негативній (заперечній) формі, навпаки, ознаки спеціального суб'єкта закон прямо не називає, вони встановлюються шляхом виключення, наприклад, ч. 1 ст. 134, ст. 138 КК України.

З'ясовуючи питання про види спеціальних суб'єктів, на підставі аналізу закону і спеціальної літератури необхідно визначити критерії, які використовуються в теорії при класифікації спеціальних суб'єктів, стисло викласти точки зору з цього приводу. Далі доцільно висвітлити значення класифікації спеціальних суб'єктів, показати, чому це важливо для науки кримінального права і для судово-слідчої практики.

При характеристиці кримінально-правового значення

спеціального суб'єкта потрібно пам'ятати, що законодавець, описуючи у статтях закону ознаки спеціального суб'єкта, встановлює виключне коло осіб, які можуть бути притягнутими до кримінальної відповідальності у разі вчинення певного злочину. У зв'язку із цим необхідно показати місце і роль спеціального суб'єкта в системі елементів відповідного складу злочину, зупинитися на важливості спеціального суб'єкта для кваліфікації злочинів, для призначення покарання.

Теоретичні пропозиції і власні висновки доцільно проілюструвати кількома (3-4) прикладами із судової практики.

Список літератури

Бараненко, Д.В. Спеціальний суб'єкт злочину за новим кримінальним законодавством України / Д.В. Бараненко // Правова держава. – 2002. – № 5. – 2002. – С. 81-87.

Орымбаев, Р. Специальный субъект преступления / Р. Орымбаев. – Алма-Ата: Наука, 1977. – 207 с.

Строган, А. Співвідношення загальних і додаткових (спеціальних) ознак суб'єкта злочину / А. Строган // Юрид. Україна. – 2007. – № 5. – С. 90-95.

Тацій, В.Я. Суб'єкт злочину / В.Я. Тацій // Юрид. енциклопедія. – [у 6 т.]. – Т.5: П-С. – 2003. – С. 679-680.

Терентьев, В.И. Специальный субъект и субъективная сторона преступлений / В.И. Терентьев // Держава і право: de lege praeterita, instante, futura: тези міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 листоп. 2009 р. – 2009. – С. 299-301.

Терентьев, В.И. Специальный субъект преступления в контексте новой уголовной политики Украины / В.И. Терентьев // Сучасні тенденції розвитку держави та права України. – Вип. 2. – 2008. – С. 6-16.

Ус, О.В. Деякі питання відповідальності за підбурювання до злочину зі спеціальним суб'єктом / О.В. Ус // Пробл. розвитку юрид. науки у новому столітті: (До Міжнародного дня науки за мир і розвиток): Тези наук. доп. та повідомл. учасн. наук. конф. молодих учених (м. Харків, 25-26 грудня 2002 р.). – 2003. – С. 140-142.

Устименко, В.В. Специальный субъект и субъективная сторона преступления / В.В. Устименко // Пробл. соц. законности. – Вып. 17. – 1986. – С. 132-135.

Энциклопедия уголовного права / отв. ред. В.Б. Малинин. – СПб.: Изд. профессора Малинина – СПб ГКА. – Т. 4. Состав преступления. – 2005. – 798 с.

Завдання

1. Шевчук, якому виповнилося 17 років, залучав 13-14-річних підлітків до викрадань товарів із лотків на автомобільному ринку з наступною їх реалізацією.

Ознайомтесь зі статтями 304, 185; частинами 3 та 4 ст.27 КК України й постановою Пленуму Верховного Суду України “Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність” від 27.02.2004 р. № 2 і визначте, чи підлягає Шевчук кримінальній відповідальності? Чи змінилося б рішення, якщо Шевчуку виповнилося б 19 років? Чи підлягають кримінальній відповідальності за крадіжки інші підлітки?

2. Гаврилов умовив свою коханку Хурцеву, яка була вагітна від нього, оскільки ні їй ні йому ця дитина була не потрібна, позбавити її життя безпосередньо під час пологів – щоб було не так жалко (пологи були таємними). Хурцева так і зробила. Обоє притягли до кримінальної відповідальності. Гаврилов подав апеляцію на вирок, оскільки його притягли до відповідальності за співучасть в умисному вбивстві за п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України, а Хурцеву – за вбивство за пом’якшуючих обставин (ст. 117 КК України). Гаврилов доводив, що він також повинен відповідати за тією самою статтею КК України, що і Хурцева, оскільки вони є співучасниками одного злочину.

Чи підлягає апеляція задоволенню? Ознайомтеся зі ст.117 КК України і дайте відповідь на питання: хто є суб’єктом цього злочину. Чи вірно вирішив справу суд? Розкрийте поняття спеціального суб’єкта злочину.

3. Лікар акушер-гінеколог Іванов, який за вироком суду позбавлений права на виконання операцій із штучного переривання вагітності (аборту), незаконно зробив його своїй знайомій. За це Іванова було засуджено за ч.1 ст.134 КК України.

Ознайомтеся зі ст.134 КК України і дайте відповідь на питання: хто може бути суб'єктом злочину, передбаченого ч.1 ст.134 КК України. Чи вірно вирішив справу суд? Чи змінилося б рішення, якщо Іванов був за спеціальністю лікарем-стоматологом? Які ознаки суб'єкта злочину визнаються додатковими, а які – спеціальними?

ВАРІАНТ 4

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ЗАМАХУ НА ЗЛОЧИН

1. Поняття та види стадій вчинення злочину.
2. Поняття замаху на злочин, його об'єктивні та суб'єктивні ознаки.
3. Види замаху на злочин.
4. Відмежування замаху на злочин від готування до злочину та закінченого злочину.

Досліджуючи перше питання теми, на підставі аналізу закону і вивчення наукової літератури слід надати загальне поняття стадій вчинення злочину, з'ясувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів, і тільки після цього виділити стадії. При встановленні видів стадій вчинення злочину необхідно врахувати, що в юридичній літературі висловлювалася думка про те, що першою стадією умисного злочину слід вважати виявлення умислу (наміру), а потім вже готування до злочину, замах на злочин та закінчений злочин. На сьогодні більшість криміналістів не поділяє такої позиції. Наприкінці доцільно окремо зупинитися на стадіях вчинення злочину як інституті кримінального права.

При аналізі законодавчого визначення замаху на злочин (ч. 1 ст. 15 КК України) варто встановити і докладно розкрити

зміст кожної з його об'єктивних та суб'єктивних ознак. Окремо слід розкрити причини не доведення злочину до кінця та відмежувати замах на злочин від добровільної відмови. Наостанку доречно вирішити питання про відповідальність особи, що вчинила замах на злочин.

Висвітлення питання про види замаху на злочин потребує того, щоб студент враховував, що законодавець поділяє замах на два види: закінчений (ч. 2 ст. 15 КК України) і незакінчений (ч. 3 ст. 15 КК України). На підставі аналізу наукової літератури та положень КК України необхідно встановити критерії (об'єктивний, суб'єктивний або змішаний) поділу замаху на вказані види та аргументувати свою позицію. Потім слід охарактеризувати так званий “непридатний” замах – замах на непридатний об'єкт і замах з абсолютно та відносно непридатними засобами. Усі висновки бажано проілюструвати відповідними прикладами. Насамкінець доцільно встановити, яке значення має поділ замаху на види для відповідальності особи (кваліфікації діяння, призначення покарання, вирішення питання про добровільну відмову від доведення злочину до кінця тощо).

Вивчивши поняття та види замаху на злочин, слід провести його відмежування від готування до злочину (ст. 14 КК України) та від закінченого злочину (ч. 1 ст. 13 КК України) і вказати, яке це має значення для кваліфікації вчиненого діяння і призначення покарання.

Список літератури

Дурманов, Н.Д. Стадии совершения преступления / Н. Д. Дурманов. – М.: Госюриздат, 1955. – 212 с.

Иванов, В.Д. Ответственность за покушение на преступление / В.Д. Иванов. – Караганда: Караганд. высш. школа МВД СССР, 1974. – 117 с.

Караулов, В.Ф. Стадии совершения преступления: учеб. пособ. / В.Ф. Караулов. – М.: ВЮЗИ, 1982. – 60 с.

Козлов, А.П. Учение о стадиях преступления / А.П. Козлов. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – 353 с.

Кузнецова, Н.Ф. Ответственность за приготовление к

преступлению и покушение на преступление по советскому уголовному праву / Н.Ф. Кузнецова. – М.: Изд-во МГУ, 1958. – 204 с.

Тихий, В. Проблеми відповідальності за незакінчений злочин / В. Тихий // Закон і бізнес. – 1999. – № 35. – С. 14.

Тихий, В.П. Стадії вчинення злочину: курс лекцій / В.П. Тихий. – Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 1996. – 30 с.

Тихий, В.П. Злочин, його види та стадії: науково-практичний коментар / В.П. Тихий, М.І. Панов. – К.: Промені, 2007. – 40 с.

Тишкевич, И.С. Приготовление и покушение по советскому уголовному праву / И.С. Тишкевич. – М.: Госюриздат, 1958. – 258 с.

Завдання

1. Колесник вирішив обікрасти касу одного з підприємств. Для цього він виготовив та придбав необхідне знаряддя, вночі відключив сигналізацію, зробив пролом у стіні та відчинив двері кімнати, у якій знаходився сейф. Після кількох спроб Колесник зрозумів, що сейф відкрити він не зможе, та зник із місця злочину.

Вирішіть питання про відповідальність Колесника.

2. Під час полювання Вовалюк, з порушенням встановлених правил (порядку) його здійснення, зробив кілька пострілів. Одним був поранений Овчаренко, який знаходився на лінії вогню. Слідчий кваліфікував діяння Вовалюка як замах на вбивство, вчинене через необережність (ч. 1 ст. 15, ч.1 ст. 119 КК України).

Чи правильним є рішення слідчого? Детально аргументуйте свою відповідь.

3. Григорян звільнив з роботи Сандурова за пияцтво. Сандуров вирішив за це вбити Григоряна. Він навів на остан-

нього рушницю та натиснув на курок. Однак пострілу не було через несправність спускового механізму. Відразу після цього рушницю у Сандурова відібрали.

Проаналізуйте ситуацію. Чи можна діяння Сандурова визнати замахом із непридатними засобами?

ВАРІАНТ 5

ДОБРОВІЛЬНА ВІДМОВА ПРИ НЕЗАКІНЧЕНОМУ ЗЛОЧИНІ

1. Поняття добровільної відмови при незакінченому злочині.
2. Ознаки добровільної відмови.
3. Межі добровільної відмови.
4. Особливості добровільної відмови співучасників.

Передусім потрібно звернути увагу на те, що питання про добровільну відмову може ставитися тільки при незакінченому злочині.

При висвітленні першого питання теми слід врахувати, що КК України містить у ч. 1. ст. 17 визначення поняття “добровільна відмова”. Необхідно зауважити й те, що ця дефініція вперше з’явилася у вітчизняному законодавстві саме в згаданому кодексі. До недавнього часу відсутність законодавчої регламентації поняття “добровільна відмова” породжувала велику різноманітність таких визначень у науковій літературі, деякі зберегли свою актуальність і нині. З метою з’ясування сутності цього поняття доцільно вивчити і проаналізувати такі дефініції.

Відповідаючи на друге питання, бажано вирішити проблему встановлення ознак добровільної відмови та дати їм визначення. Необхідно пам’ятати, що змісту цих ознак законодавство не розкриває, це зроблено в науковій літературі. Отже, варто наголосити, що існують різні точки зору.

При характеристиці добровільності потрібно вказати, яке значення має в даному випадку вплив зовнішніх чинників

на особу, що вчиняє суспільно небезпечне діяння. Доречно також пояснити, чому мотив не має значення для визнання відмови добровільною. З ознакою добровільності тісно пов'язана друга особливість – усвідомлення можливості доведення злочину до кінця. Потрібно передусім з'ясувати значення усвідомлення для встановлення добровільності відмови. Розкриваючи зміст третьої ознаки добровільної відмови – остаточності припинення злочину, слід з'ясувати, який вона має характер – об'єктивний чи суб'єктивний. Окремого висвітлення потребує питання доцільності виділення та встановлення змісту окремих об'єктивних ознак добровільної відмови. Далі варто розглянути випадки відмови від повторення посягання при невдалій спробі вчинення злочину.

Розкриваючи третє питання, слід зосередитися на стадіях вчинення злочину і встановленні нижньої та верхньої меж добровільної відмови. При цьому на особливу увагу заслуговує визначення верхньої межі. Варто окремо з'ясувати питання про можливість добровільної відмови на стадії закінченого замаху.

Висвітлення останнього питання потребує врахування змісту ст. 31 КК України. Детальний аналіз дасть змогу встановити підстави та умови добровільної відмови для кожного окремого виду співучасника. Крім цього, необхідно виокремити особливості добровільної відмови в різних формах співучасті.

Список літератури

Гродецький, Ю.В. Добровільність як ознака добровільної відмови / Ю.В. Гродецький // Вчені записки Таврійського нац. ун-ту ім. В.І. Вернадського. Серія: Юрид. науки. – 2010. – Т. 23 (62). – № 2. – С. 202-208.

Гродецький, Ю.В. Об'єктивні ознаки добровільної відмови при незакінченому злочині / Ю.В. Гродецький // Пробл. законності. – Х.: Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава

Мудрого”, 2011. – Вип. 114. – С. 143-154.

Гродецький, Ю.В. Остаточність добровільної відмови / Ю.В. Гродецький // Вісн. прокуратури. – 2010. – № 9 (111). – С. 65-70.

Гродецький, Ю.В. Усвідомлення можливості доведення злочину до кінця / Ю.В. Гродецький // Там же. – 2010. – № 12 (114). – С. 74-81.

Клименко, С.В. Добровільна відмова співвиконавця від вчинення злочину / С.В. Клименко // Бюл. М-ва юстиції України. – 2004. – № 10 (36). – С. 115-120.

Клименко, С.В. Інститут добровільної відмови від скоєння злочину в законодавстві про кримінальну відповідальність деяких зарубіжних країн / С.В. Клименко // Юрид. радник. – 2007. – № 3 (17). – С. 87-91.

Клименко, С.В. Кримінально-правові наслідки добровільної відмови від вчинення злочину / С.В. Клименко // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 2004. – № 6. – С. 296-303.

Орловський, Р.С. Особливості добровільної відмови при пособництві / Р.С. Орловський // Пробл. законності. – 1999. – С. 189-193.

Панько, К.А. Добровольный отказ от преступления по советскому уголовному праву / К.А. Панько. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1975.

Тихий, В.П. Добровільна відмова від злочину (коментар статті 17 Кримінального кодексу України) / В.П. Тихий. – Вісн. Конституц. Суду України. – 2004. – № 5. – С. 117-120.

Завдання

1. Круглов прийшов додому до своєї дружини, яка через сімейну сварку проживала окремо від нього. Там він наніс їй ножове поранення в обличчя. Дружина почала тікати, однак він наздогнав її, звалив на підлогу і запитав: “Будеш зі мною жити чи вб’ю?”. Коли дружина запитала: “А з ким залишаться наші діти?”, Круглов припинив свої дії, викрикнув: “Що я наробив!” і вибіг з кімнати.

Круглова було засуджено за замах на вбивство. Адвокат Круглова заперечував проти цього та наполягав, що в діянні його підзахисного є добровільна відмова від убивства.

Чи вірне рішення прийняв суд? Якщо в діянні Круглова є добровільна відмова, то чи можна його притягнути в цьому разі до відповідальності за ножове поранення обличчя?

2. Дубов із метою вбивства вдарив сокирою по голові Іванову, яка спала у своїй кімнаті. На крик потерпілої прибігли сусіди і відібрали у Дубова сокиру, перешкодивши йому довести злочинний намір до кінця. Злякавшись вчиненого, Дубов сам викликав швидку допомогу, щоб врятувати життя потерпілій. Завдяки своєчасній медичній допомозі Іванова залишилася живою.

Визначте відповідальність Дубова. Чи змінилося б рішення, якщо Дубов після нанесення першого удару Івановій по голові за власною волею відмовився б від нанесення наступних ударів? Встановіть різницю між добровільною відмовою та дійовим каяттям. Чи має значення для добровільної відмови, за чиєї ініціативи особа відмовляється від доведення злочину до кінця?

3. Єнукідзе, що їхав у вантажівці, побачив на дорозі Серову, яка намагалася зупинити проїжджаючі автомобілі. Єнукідзе загальмував, на прохання Серової підвезти її до міста погодився та посадив її у кабінку. У дорозі Єнукідзе запропонував Серовій вступити з ним у статевий зв'язок. Одержавши відмову, Єнукідзе почав погрожувати вбивством, ображав потерпілу. Вона прохала Єнукідзе відпустити її. При цьому заявила, що її чоловік записав номер вантажівки, якою керував Єнукідзе, а тому, коли з нею щось трапиться, Єнукідзе понесе відповідальність.

Злякавшись можливої відповідальності, Єнукідзе висадив Серову з вантажівки, а сам поїхав далі.

Визначте відповідальність Єнукідзе.

ВАРІАНТ 6

ПОНЯТТЯ ТА ФОРМИ СПІВУЧАСТІ

1. Поняття і значення співучасті у злочині.
2. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті.
3. Форми співучасті за об'єктивними ознаками.
4. Форми співучасті за суб'єктивними ознаками.

Визначення поняття співучасті необхідно почати з дослідження дефініції, що міститься у ст. 26 КК України, на підставі чого слід виділити ознаки співучасті. Щоб зрозуміти, чому саме такі ознаки включені законодавцем у дефініцію, необхідно звернутися до історії розвитку цього питання в науці кримінального права та в законодавстві. Далі потрібно з'ясувати, яке значення має інститут співучасті у кримінальному праві, насамперед, звернувши увагу на роль, яку відіграють норми про співучасть при встановленні підстав для кримінальної відповідальності при вчиненні злочину декількома особами.

Об'єктивні та суб'єктивні ознаки співучасті потрібно визначити, спираючись на закріплену на законодавчому рівні дефініцію цього поняття. Розкриваючи об'єктивні ознаки співучасті, передусім необхідно розглянути кількісну характеристику, потім – якісну.

Розуміння суб'єктивних ознак співучасті в науці кримінального права неоднакове. Цю проблему варто висвітлити, показавши, які аргументи використовуються при захисті різних точок зору з цього питання. Далі потрібно встановити, якої позиції дотримувався законодавець під час прийняття КК України 2001 р., та дослідити переваги такого підходу. Особливу увагу слід приділити аналізу спільності як суб'єктивної ознаки співучасті. Специфіку вини при співучасті легше розкрити за допомогою вивчення інтелектуальних і вольових моментів. Після цього необхідно розглянути особливості умислу окремих видів співучасників.

Дослідження форм співучасті доречно розпочати з визначення критеріїв, що використовуються в науці для їх розрізнення. Варто також детально висвітлити питання класифікації

форм співучасті.

Аналіз форм співучасті за об'єктивними ознаками потрібно почати з вивчення самого критерію як підстави для класифікації. Потім необхідно розглянути розмежування форм співучасті за об'єктивними ознаками, тільки після цього можна зупинитися на детальній характеристиці окремих форм співучасті. Пам'ятайте, що законодавець у ч. 2 ст. 27 КК України дає дефініцію поняття виконавця (співвиконавця). З огляду на сказане доречно дати відповідь на питання, чи існують законодавчі підстави для виділення співвиконавства як форми співучасті.

Дослідження форм співучасті за суб'єктивними ознаками перш за все пов'язане з аналізом ст. 28 КК України. Спираючись на положення цієї статті, слід навести класифікацію форм співучасті за суб'єктивними ознаками та виділити критерій цієї класифікації. Окремо розглядається змова як ознака співучасті, при цьому з'ясовується, чи є ця ознака обов'язковою для будь-якої форми співучасті. При аналізі злочину, вчиненого групою осіб без попередньої змови, необхідно встановити, коли виникає змова між співучасниками злочину в такому випадку та хто із співучасників може бути учасником такої групи. Розгляд наступної форми співучасті (за попередньою змовою) доречно було б почати з розкриття змісту поняття "попередня змова". У чинному КК України отримали всебічну регламентацію такі форми співучасті, як організована група та злочинна організація. У зв'язку з цим слід назвати та детально проаналізувати всі ознаки кожної з цих форм співучасті, показати відмінність організованої групи від злочинної організації.

Завершуючи роботу, потрібно розкрити значення поділу співучасті на форми та показати, яким чином встановлення конкретної форми співучасті впливає на кваліфікацію злочину та призначення покарання співучасникам.

Список літератури

Альошин, Д.П. *Форми співучасті в новому Кримінальному кодексі України: проблеми реалізації правових норм /*

Д.П. Альошин // Право і безпека. – 2002. – № 1. – С. 15-20.

Бурчак, Ф.Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф.Г. Бурчак. – К.: Вища шк., 1986. – 208 с.

Бурчак, Ф.Г. Учение о соучастии по советскому уголовному праву / Ф.Г. Бурчак. – К.: Наук. думка, 1969. – 216 с.

Гуторова, Н.О. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: учеб. пособ. / Н.О. Гуторова. – Х.: Рубикон, 1997. – 102 с.

Жаровська, Г.П. Поняття та ознаки співучасті за кримінальним правом України / Г.П. Жаровська // Наук. вісн. Чернів. ун-ту: Зб. наук. праць. – Вип. 154: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2002. – С. 103-106.

Жаровська, Г.П. Форми співучасті в кримінальному праві України: проблеми диференціації / Г.П. Жаровська // Там же. – Вип. 125: Правознавство. – Чернівці: Рута, 2001. – С. 96-101.

Иванов, Н.Г. Понятие и формы соучастия в советском уголовном праве / Н.Г. Иванов. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1991. – 128 с.

Кваша, О.О. Спільність участі як об'єктивно-суб'єктивна ознака співучасті у злочині / О.О. Кваша // Часопис Київ. ун-ту права. – 2007. – № 3. – С. 144-149.

Козлов, А.П. Соучастие: традиции и реальность / А.П. Козлов. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. – 362 с.

Новицький, Г.В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України: наук.-практ. посіб. / Г.В. Новицький. – К.: Вища шк., 2001. – 96 с.

Ус, О.В. Інститут співучасті в кримінальному законодавстві України: порівняльно-правовий аспект / О.В. Ус // Пробл. законності. – Вип. 59. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2003. – С. 115-121.

Хавронюк, М. Ознаки і поняття організованої групи та злочинної організації (кримінально-правовий аспект) / М. Хавронюк, Н. Мельник // Право України. – 2000. – № 4. – С. 59-64.

Завдання

1. Поляков, Лугов та Ордін після вживання значної кільк-

кості спиртних напоїв вирішили з'ясувати, хто краще з них стріляє. Поляков на прохання Лугова та Ордіна приніс із дому мисливську рушницю. Ордін намалював крейдою на сараї сусіда позначки, в які потрібно було влучити. Лугов першим вистрілював, але в позначку не попав. Куля, яка влетіла через вікно, влучила у сусіда, що знаходився в сараї, і спричинила йому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи містяться в поведінці Полякова, Лугова та Ордіна ознаки співучасті у злочині. Проведіть детальний аналіз об'єктивних і суб'єктивних ознак їх поведінки та порівняйте ці ознаки з ознаками співучасті у злочині.

2. Шубін повідомив Юзенку про цінності, що знаходяться в будинку Крайового, і запропонував спільно викрасти їх. Юзенко схвалив цю пропозицію, однак сказав, що перед крадіжкою потрібно розробити детальний план. Шубін та Юзенко домовилися зустрітися через два дні та обговорити деталі майбутньої крадіжки. Однак Юзенко надумав самостійно цієї ж ночі викрасти зазначені цінності. Уночі він проник до будинку Крайового, якого якраз не було дома, але нічого цінного крім сейфа не знайшов. Відкрити його Юзенко не зміг і вирішив винести. Однак самотужки цього зробити не вдалося. Тоді він зателефонував своєму товаришу Іванову, який невдовзі прибув, і вони вдвох винесли сейф. У сейфі, як пізніше з'ясувалося, знаходилася велика сума грошей.

Чи можна визнати злочин таким, що вчинений у співучасті? Якщо так, то яка форма співучасті має місце та хто з названих осіб є співучасником? Обґрунтуйте свою відповідь.

3. Колбов, Солін та Бевз неодноразово протягом тривалого часу вчинювали озброєні напади на громадян із метою заволодіння їх майном. Колбов, Солін та Бевз завжди вчинювали злочини разом, виконуючи ролі співвиконавців.

Чи можна їх злочинну групу визнати організованою? Розгляньте всі ознаки організованої групи.

ВИДИ СПІВУЧАСНИКІВ ЗЛОЧИНУ

1. Виконавець (співвиконавець).
2. Організатор.
3. Підбурювач.
4. Пособник.
5. Відмежування співучасників злочину.

У першу чергу потрібно звернути увагу на те, що у ст. 27 КК України передбачено чотири види співучасників злочину: виконавець, організатор, підбурювач та пособник.

При висвітленні першого питання теми слід зазначити, що ч. 2 ст. 27 КК України передбачено два різновиди діяльності виконавця: а) безпосереднє вчинення злочину, тобто виконання повністю або частково дії (бездіяльності), що належить до ознак об'єктивної сторони складу злочину; б) вчинення злочину шляхом використання інших осіб, які не підлягають кримінальній відповідальності. Необхідно детально розглянути ознаки кожного з видів діяння виконавця, з'ясувати його кваліфікацію.

Відповідаючи на друге питання, потрібно встановити й проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки діяння організатора, назвати його види. Пам'ятайте, що змісту видів діяльності організатора у КК України не розкрито. Види діяльності досліджуються в науковій літературі, а також отримали судове тлумачення в постанові Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями” № 13 від 23.12.2005 р. Наприкінці слід з'ясувати питання кваліфікації діяння організатора.

При характеристиці об'єктивних та суб'єктивних ознак діяння підбурювача потрібно встановити, що необхідно розуміти під “схилянням до злочину”, звернути увагу на те, що підбурювання характеризується лише активною формою поведінки. Далі варто вирішити, до вчинення якого саме діяння підбурю-

вач може схилити іншого співучасника. Окремого висвітлення потребує питання про способи підбурювання до злочину та доцільність їх закріплення у КК України. Не менш важливо з'ясувати кваліфікацію діяння підбурювача.

Досліджуючи роль і значення пособника, слід ретельно вивчити об'єктивні і суб'єктивні ознаки його дій, зупинитися на видах пособницької діяльності (фізичне та інтелектуальне пособництво), з'ясувати питання кваліфікації діяння пособника.

Під час розгляду останнього пункту плану на підставі кримінального закону та наукової літератури треба встановити та розкрити критерії, за якими проводиться відмежування співучасників злочину. Особливу увагу доцільно приділити відмежуванню посереднього (опосередкованого) виконавця і підбурювача; організатора і підбурювача, інтелектуального пособника та підбурювача. Свої висновки бажано проілюструвати відповідними прикладами.

Список літератури

Бурчак, Ф.Г. Соучастие: социальные, криминологические и правовые проблемы / Ф.Г. Бурчак. – К.: Вища шк., 1986. – 208 с.

Бурчак, Ф.Г. Учение о соучастии по советскому уголовному праву / Ф.Г. Бурчак. – К.: Наук. думка, 1969. – 216 с.

Гришаев, П.И. Соучастие по советскому уголовному праву / П.И. Гришаев, Г.А. Кригер. – М.: Госюриздат, 1959. – 256 с.

Гуторова, Н.А. Соучастие в преступлении по уголовному праву Украины: учеб. пособ. / Н.А. Гуторова. – Х.: Рубикон П, 1997. – 102 с.

Кваша, О.О. Організатор злочину. Кримінально-правове та криминологічне дослідження: моногр. / О.О. Кваша. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2003. – 216 с.

Козлов, А.П. Соучастие: традиции и реальность / А.П. Козлов. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2001. – 362 с.

Мельник, М. Види співучасників за новим Кримінальним кодексом України / М. Мельник // Право України. – 2002 – № 11. – С. 69-74.

Орловський, Р.С. До питання вдосконалення законодавчого визначення пособника / Р.С. Орловський // Пробл. законності. – Вип. 39 – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1999. – С. 134-138.

Тельнов, П.Ф. Ответственность за соучастие в преступлении / П.Ф. Тельнов. – М.: Юрид. лит., 1974. – 208 с.

Ус, О.В. Відмежування підбурювання до злочину від діяльності інших співучасників / О.В. Ус // Пробл. законності. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – Вип. 94. – С. 182-189.

Ус, О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: моногр. / О.В. Ус. – Х.: Вид. ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 264 с.

Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: постановва Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23.12.2005 р. № 13 // Вісн. Верхов. Суду України. – 2006. – № 1. – С. 2-6.

Завдання

1. Ванін, звільнившись із колонії, де відбував покарання за злісне хуліганство, вирішив помститися Михайленку, який виступав у суді свідком і дав докладні свідчення про злочин, вчинений Ваніним. З цією метою він підмовив 13-річного Максима Колесова вистрелити з рушниці в Михайленка, коли той буде повертатися додому. За це Ванін пообіцяв подарувати хлопцеві рушницю. Дочекавшись увечері Михайленка, Максим вистрелив у нього, спричинивши останньому тяжкі тілесні ушкодження.

Чи мають місце в цьому випадку ознаки співучасті?

Як належить вирішити питання про відповідальність Ваніна та Максима Колесова?

2. Солодова задумала позбутися свого коханця, у зв'язку з чим попросила Луцького знайти особу, яка за винагороду змогла б учинити вбивство. Луцький умовив Швеця вчинити цей злочин і познайомив його з Солодовою. Жінка передала Швецю

завдаток за майбутнє вбивство, розповіла про розпорядок дня її коханця, визначила, в який час, в якому місці краще вчинити цей злочин, дала його фотокартку і забезпечила іншою необхідною інформацією. Вона ж познайомила Швеця з Максаком, який на її прохання передав останньому рушницю для вчинення вбивства. Через три дні Швець пострілом з рушниці вбив коханця Солодової.

Як слід кваліфікувати дії Солодової, Луцького, Швеця і Максака?

3. Під час спільного вживання спиртних напоїв Кіян розповів Сасенку та Науменку, що він був у гостях у Пилипенка і бачив там багато цінних речей.

Через два дні Сасенко та Науменко, зустрівшись знову, згадали про цю розмову і вирішили заволодіти цінностями Пилипенка. Озброївшись ножами, вони прийшли на квартиру потерпілого і почали вимагати у нього цінності. При цьому Сасенко приставив до шиї Пилипенка ніж, а Науменко, тримаючи ніж у руках і погрожуючи дружині потерпілого розправою, не давав змоги їй вийти з квартири і покликати на допомогу. Злякавшись за власне життя та життя чоловіка, дружина Пилипенка віддала злочинцям цінності.

Суд визнав Кіяна, Сасенка і Науменка співучасниками розбою: Кіяна – підбурювачем, Сасенка – виконавцем, Науменка – пособником вчиненого злочину.

Чи правильно суд вирішив питання про відповідальність цих осіб? Ознайомившись із змістом ст. 187 КК України, дайте відповідь, яка форма співучасті та які види співучасників мають місце у цьому злочині?

ВАРІАНТ 8

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ

1. Поняття та підстава крайньої необхідності.
2. Ознаки крайньої необхідності.
3. Перевищення меж крайньої необхідності.

4. Відмінність крайньої необхідності від необхідної оборони.

Розглядаючи перше питання теми, передусім необхідно ознайомитися зі змістом ст. 39 КК України, в якій розкривається поняття крайньої необхідності. На основі цих положень можна зробити висновок, що стан крайньої необхідності виникає за наявності певної підстави, яка складається із двох елементів: 1) небезпеки, що безпосередньо загрожує охоронюваним законом інтересам особи, суспільства чи держави, та 2) неможливості усунення цієї небезпеки іншими засобами, крім вчинення дій, що заподіюють шкоду правоохоронюваним інтересам. Таким чином, право особи на заподіяння шкоди у стані крайньої необхідності виникає виключно за сукупності цих двох чинників у їх нерозривній єдності.

При аналізі підстави крайньої необхідності слід докладно розглянути кожен її елемент. Перший елемент характеризує небезпеку, яка безпосередньо загрожує інтересам даної особи чи інших громадян, суспільства або держави. Тому треба показати, що може виступати в якості джерела цієї небезпеки, розкрити ознаки цієї небезпеки: її наявність та дійсність. Другий елемент – це неможливість усунути небезпеку, яка загрожує, іншими засобами, крім тих, що заподіюють шкоду. При цьому доцільно особливо підкреслити, що така неможливість визначається обставинкою, яка склалася. Тому важливо проаналізувати різні види такої обставинки, навести належні приклади.

При висвітленні другого питання спочатку потрібно назвати ознаки, притаманні стану крайньої необхідності, а потім послідовно розглянути кожну з них. Досліджуючи ознаки суб'єкта крайньої необхідності, спочатку слід розглянути різні наукові підходи щодо вирішення цього питання, а також окремі рішення в законодавчих актах інших країн, тільки після цього зробити висновок, хто ж є суб'єктом крайньої необхідності відповідно до ст. 39 КК України.

Далі доречно проаналізувати мету дій, що вчинюються у стані крайньої необхідності. При цьому можна виділити найближчу, проміжну та кінцеву мету і обговорити питання про від-

повідальність особи за заподіяну шкоду, якщо мети крайньої необхідності не було досягнуто.

При розгляді третьої ознаки – спрямованість заподіяння шкоди – потрібно зазначити, що об’єктом шкоди можуть виступати охоронювані законом інтереси “третьох осіб”, а іноді й саме джерело небезпеки.

Розкриваючи характер поведінки особи у стані крайньої необхідності, треба звернути увагу й на те, що це питання має неоднозначне наукове вирішення. Дискусію викликає можливість заподіяння шкоди шляхом бездіяльності у такому стані.

При характеристиці часових меж існування стану крайньої необхідності належить вказати момент його виникнення та припинення, проаналізувати ситуації так званої “передчасної” та “запізнілої” крайньої необхідності.

Говорячи про правомірність заподіяної шкоди у стані крайньої необхідності, слід виходити з положень ст. 39 КК України: заподіяна шкода повинна бути менш значною, ніж відвернута шкода або рівнозначною. Варто пояснити, яка шкода є менш значною чи рівнозначною, який для цього використовується критерій, як це питання вирішується в КК інших країн. Окремо потрібно зупинитися на питанні щодо можливості врятування життя однієї людини за рахунок іншої.

При розгляді третього питання варто зазначити, в яких випадках має місце перевищення меж крайньої необхідності (ексцес). Для цього потрібно проаналізувати положення ч. 2 ст. 39 КК України щодо заподіяної шкоди та форми вини особи. Необхідно також розкрити правові наслідки та особливості кваліфікації ексцесу крайньої необхідності.

Наприкінці роботи належить вказати, за якими ознаками крайня необхідність відрізняється від необхідної оборони.

Список літератури

Баулин, Ю.В. *Обстоятельства, исключают преступность деяния* / Ю.В. Баулин. – Х.: Основа, 1991. – 360 с.

Діденко, В.П. *Обставини, що виключають злочинність діяння* / В.П. Діденко. – К.: Укр. акад. внутр. справ, 1993.

Домахин, С.А. Крайняя необходимость по советскому уголовному праву / С.А. Домахин. – М.: Госюриздат, 1955.

Лісова, Н. Деякі аспекти кримінальної відповідальності при перевищенні меж крайньої необхідності / Н. Лісова // Вісн. прокуратури. – 2006. – № 9. – С. 83-89.

Паше-Озерский, П.П. Необходимая оборона и крайняя необходимость по советскому уголовному праву / П.П. Паше-Озерский. – М.: Госюриздат, 1962.

Якімець, Т. Розвиток інституту крайньої необхідності в українському кримінальному праві / Т. Якімець // Право України. – 2007. – № 4. – С. 113-117.

Якімець, Т. Крайня необхідність за новим Кримінальним кодексом України / Т. Якімець // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. юрид. науки. – Вип. 41. – 2005. – С. 284-288.

Завдання

1. Під час зимової риболовлі від берегу відколосалася крижина та почала швидко відносити у відкрите море групу рибалок. Для їх порятунку співробітник міліції Івченко без дозволу власника скористався чужим катером та з його допомогою перевіз рибалок на берег. Утім під час рятувальної операції внаслідок зіткнення катера із крижиною була пошкоджена обшивка катера та пробито днище, чим власнику заподіяно значну матеріальну шкоду.

Дайте кримінально-правову оцінку поведінці Івченка.

2. Кирилов під час сильної грози, за відсутності свого сусіда Івакіна і не маючи на це дозволу, зайшов до його будинку і, піднявшись на дах, поламав антену. Як потім пояснив Кирилов, ця антена є найвищою у селі, і блискавка могла б вдарили в неї, від чого міг би зайнятися його власний будинок, оскільки дахи його будинку та сусіда знаходяться у безпосередній близькості один від одного.

Оцініть правомірність поведінки Кирилова.

3. Під час гасіння пожежі на одному з підприємств бал-

ка, що впала, придавила руку пожежнику Силіну. Спроби швидко визволити її виявилися марними. Оскільки стеля почала інтенсивно руйнуватися, що створило небезпеку для життя усіх пожежників, які знаходилися у приміщенні, командир підрозділу Шмаков прийняв рішення відрізати руку Силіну і тим самим визволити його з пастки. Внаслідок цих дій життя Силіна було врятовано, але він став інвалідом.

Чи повинен Шмаков бути притягнений до кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень?

ВАРІАНТ 9

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА СУКУПНІСТЮ ЗЛОЧИНІВ

1. Порядок і межі призначення покарання за сукупністю злочинів.

2. Особливості призначення додаткових видів покарань за сукупністю злочинів.

3. Підстави та порядок застосування ч. 4 ст. 70 КК України.

При розгляді першого питання передусім необхідно проаналізувати законодавче визначення поняття “сукупність злочинів” (ст. 33 КК України). Потім, докладно вивчивши положення ст. 70 КК України, описати порядок призначення покарання за сукупністю злочинів, який складається з двох етапів. На першому суд обирає покарання за кожен окремий злочин, що входить до сукупності, на другому встановлює остаточну міру покарання. При цьому необхідно наголосити, що підходи щодо визначення остаточної міри покарання за сукупністю злочинів згідно з положеннями зарубіжного законодавства можуть бути різними (навести приклади), а також вказати, що чинний КК України дотримується змішаної системи призначення покарання за сукупністю злочинів, оскільки остаточна міра покарання може бути встановлена або шляхом поглинення, або складання покарань (повного чи часткового).

Описуючи призначення покарання за сукупністю злочинів, необхідно дослідити спочатку звичайний (ординарний) по-

рядок визначення остаточного покарання у межах, встановлених санкцією статті Особливої частини КК України, яка передбачає більш суворе покарання, а потім розглянути винятковий (екстраординарний) порядок, коли остаточне покарання при сукупності злочинів може призначатися у межах максимального строку, встановленого для даного виду покарання в Загальній частині КК України (ч. 2 ст. 70 КК України). Звернувшись до положень ст. 72 КК України, слід показати особливості складання різних видів покарань.

У межах розгляду другого питання потрібно докладно описати порядок призначення додаткових покарань і при цьому наголосити, за яких умов додаткове покарання може бути призначене за сукупністю злочинів, як вирішується питання про застосування додаткових покарань, якщо за злочини, що входять до сукупності, призначено декілька додаткових покарань.

Наприкінці роботи варто проаналізувати ситуацію, коли після постановлення вироку у справі стане відомо, що засуджений винен ще і в іншому злочині, вчиненому ним до постановлення попереднього вироку (ч. 4 ст. 70 КК України). Необхідно показати, як в таких випадках застосовуються положення названої статті і за якими правилами призначається покарання.

Список літератури

Бажанов, М.И. Назначение наказания по советскому уголовному праву / М.И. Бажанов. – К.: Вища шк., 1980. – С. 126-138.

Бажанов, М.И. Назначение наказаний по совокупности преступлений и совокупности приговоров: учеб. пособ. / М.И. Бажанов. – Х., 1977.

Бажанов, М.И. Множественность преступлений по уголовному праву / М.И. Бажанов. – Х., 2000. – 128 с.

Зінченко, І.О. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання / І.О. Зінченко, В.І. Тютюгін. – Х.: Фінн, 2008. – 336 с.

Полтавець, В.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним законодавством України / В.В. Полтавець. –

Луганськ: РВВ ЛАВС, 2005.

Про практику призначення судами кримінального покарання: постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 від 24.10.2003 р. (зі змін. від 10.12.2004 р. № 18; 12.06.2009 р. № 8 та 06.11.2009 р. № 11) // Вісн. Верхов. Суду України. – 2004.

Завдання

1. Котовенка засуджено за ч. 3 ст. 187 КК України до одинадцяти років позбавлення волі та за ч. 1. ст. 296 КК України до п'яти років обмеження волі. Суд, застосувавши принцип повного складання покарань, призначив остаточну міру покарання за сукупністю злочинів у розмірі шістнадцяти років позбавлення волі з конфіскацією майна.

Чи вірне рішення суду?

2. Аверкіну за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 184 КК України, було призначено штраф у розмірі сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а за ст.182 КК України – штраф у розмірі тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Остаточну міру покарання за сукупністю злочинів суд визначив у розмірі сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Детально вивчіть положення ч. 2 ст. 70 КК України і дайте відповідь, чи вірне рішення суду?

3. Юшкова засуджено до шести років позбавлення волі за ч. 3 ст. 186 КК України. Після відбуття ним трьох років призначеного покарання стало відомо, що ще до засудження за грабіж він незаконно заволодів транспортним засобом (ч.1 ст. 289 КК України), за що вироком суду йому було призначене покарання у виді обмеження волі на два роки.

Використовуючи положення ч. 4 ст. 70 КК України, детально опишіть порядок обрання остаточної міри покарання в цьому випадку?

ЗМІСТ

Загальні положення.....	3
I. Завдання до практичних занять.....	5
3-й семестр.....	5
4-й семестр.....	7
II. Рекомендації до написання курсових робіт.....	11
Список нормативних актів та літератури до всіх тем.....	14
Варіант 1. Суспільно небезпечні наслідки як ознака об'єктивної сторони складу злочину.....	15
Варіант 2. Умисел як форма вини.....	19
Варіант 3. Спеціальний суб'єкт злочину.....	23
Варіант 4. Поняття та види замаху на злочин.....	27
Варіант 5. Добровільна відмова при незакінченому злочині...	30
Варіант 6. Поняття та форми співучасті.....	34
Варіант 7. Види співучасників злочину.....	38
Варіант 8. Крайня необхідність.....	42
Варіант 9. Призначення покарання за сукупністю злочинів...	45

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ І КУРСОВИХ РОБІТ
З КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ
(ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА)**

**для студентів II курсу
заочних факультетів № 1 та № 2**

У к л а д а ч і: ПАНОВ Микола Іванович,
ТЮТЮГІН Володимир Ілліч,
АНІСІМОВ Герман Миколайович,
БАЙДА Антон Олександрович,
ВОЛОДІНА Оксана Олександрівна,
ГРОДЕЦЬКИЙ Юрій Васильович,
ЄВДОКІМОВА Олена Володимирівна,
ЗІНЧЕНКО Ірина Олександрівна,
УС Ольга Володимирівна.

Відповідальний за випуск *В.І. Тютюгін*

Редактор *Л.В. Русанова*
Комп'ютерна верстка *А.В. Старжинської*

План 2011, поз. 41

Підп. до друку 07.10.2011. Формат 60x84 ¹/₁₆. Папір офсетний.
Друк: ризограф. Умовн. друк. арк. 3,1. Облік.-вид. арк. 1,94. Вид. № 34.
Тираж 350 прим. Зам. № 4366. Ціна договірна.

Редакційно-видавничий відділ
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.

Друкарня
Національного університету “Юридична академія України імені Ярослава Мудрого”,
вул. Пушкінська, 77, м. Харків, 61024, Україна.